

časopisov a pod. Tieto rozhovory a dohody, ktoré z nich vyplývajú, budú cenným príspevkom k ďalšej, intenzívnejšej spolupráci medzi jednotlivými časopismi európskych socialistických krajín.

Dalimír Hajko

CELOSLOVENSKÉ SYMPÓZIUM O PROBLÉMOCH VEDECKÉHO ATEIZMU

O náboženstve a o jeho existencii za socializmu sa v najrôznejších diskusiách už hodne hovorilo. Pre väčšinu diskusií o tejto problematike je príznačný akýsi rozpačitý tón, ktorý je dôsledkom rozporu medzi očakávaným poklesom religiozity v socialistickej spoločnosti a sociológmi i skúsenosťou konštatovaným stavom. Pokles religiozity a rozvoj sekularizačných procesov môžeme síce konštatovať, ale nemôžeme byť spokojní s doteraz dosiahnutými výsledkami. Problém fenoménu náboženstva nastolujeme najmä vo vzťahu k jeho negatívnym sociálnym funkciám, no úroveň ideovo-výchovnej práce nezodpovedá vždy požiadavkám, ktoré vyplývajú z potreby prekonávať ho. Slovensko sa už tradične (nie vždy oprávnene) považuje za krajinu, v ktorej korene tejto formy spoločenského vedomia kotvia hlboko v histórii života našej spoločnosti. Citlivá a so znalosťou vecí vykonávaná práca na tomto poli je i z týchto dôvodov nevyhnutná a žiadúca, a to tak z hľadiska emancipačných cieľov socialistickej spoločnosti, ako aj miesta ideologickej práce v súčasnej situácii vo svete.

V tejto situácii a pri uvedomení si tejto skutočnosti sa z iniciatívy Katedry marxisticko-leninské filozofie UPJŠ v Prešove, Ústavu vedeckého ateizmu SAV v Bratislave a Oddelenia vedeckého ateizmu Ústavu marxizmu-leninizmu pri UK v Bratislave konalo v Košiciach v dňoch 7. a 8. júna 1973 vedecké sympóziu *Zdroje religiozity a cesty jej prekonávania*. Cieľom sympózia bolo úsilie prispieť k vedeckému osvetleniu zdrojov existencie náboženstva v podmienkach socializmu a nájsť možné spôsoby, ako ich postupne a efektívnejšie prekonávať.

Sympóziu bolo rozdelené na dve časti. Prvý deň bolo prednesených osem referátov a príspevkov. Diskusia k referátom a posudzovanie študijného programu nového vysokoškolského študijného odboru občianska náuka (filozofia — vedecký ateizmus) bolo programom druhého dňa. Odznelo viac ako tridsať vecných diskusií a vystúpení.

Úvodný a hlavný referát celého sympózia predniesol doc. PhDr. T. Halečka, CSc. Názov jeho referátu *Zdroje religiozity a cesty jej prekonávania* vyplynul z programu a hlavnej témy celého sympózia, ktoré sa venovalo predovšetkým naznačenému okruhu problémov.

T. Halečka hneď v úvode svojho referátu konštatoval, že zdroje religiozity na dosiahnutom stupni výstavby socializmu ešte nezanikli. Všeobecne naznačil rôzne teoretické koncepcie zdrojov náboženských predstáv a zdôraznil nevyhnutnosť aktívnej účasti celej spoločnosti na praktickom prekonávaní náboženskej formy spoločenského vedomia, ktorá je principiálne cudzím prvkom socialistického spoločenského vedomia. Naznačil, že ateistickú výchovu ako súčasť svetonázorovej výchovy treba zamerať predovšetkým na mládež, kde sa najskôr môžu prejavovať pozitívne výsledky tohto pôsobenia. Zdroje náboženských predstáv v období budovania vyspelej socialistickej

spoločnosti potom rozdelil na tri hlavné skupiny: a) objektívne zdroje; b) subjektívne zdroje; c) imanentné zdroje. *Objektívne zdroje* rozdeľujeme na *prírodné zdroje*, ktoré pôsobia iba v spojitosti s určitou úrovňou dosiahnutého stupňa praktického ovládnutia a vysvetľovania prírodných javov u jednotlivých ľudí; rozumie nimi rôzne prírodné kataklizmy, pohromy, epidémie, zemetrasenia a pôsobenie momentov vnútornej prirodzenosti človeka (choroby, smrť), a na *sociálne zdroje* (sociálno-ekonomické, sociálno-ideologické a sociálno-politické). Vo svojom referáte konštatuje, že sociálne zdroje religiozity, najmä ich sociálno-triedna stránka, sú rozhodujúcimi zdrojmi v pred-socialistických triednych spoločensko-ekonomických formáciách, kým v podmienkach socializmu vystupujú ako dobové faktory v ich základnej modifikácii, ktorá vyplýva zo zrušenia vykorisťovania. Avšak napriek časovej obmedzenosti existujú aj v období budovania socialistickej spoločnosti a vplývajú na výskyt náboženských predstáv ako jeden z ich zdrojov. Druhá skupina zdrojov religiozity tvoria *subjektívne zdroje*, ktoré rozdeľujeme na *gnozeologické* a *psychologické*. V súvislosti s gnozeologickými zdrojmi konštatuje ich spojenie s porušením zásad správneho myslenia. V prípade psychologických zdrojov religiozity referent poukazuje na vplyv a) prirodzenej psychológie a b) náboženskej psychológie človeka. Zdôrazňuje nevyhnutnosť ich podrobného rozpracovania odborníkmi v dôsledku nedostatčného rozpracovania problematiky i z hľadiska psychológie svetonázorovej výchovy.

Poslednú skupinu zdrojov náboženstva tvoria *imanentné zdroje*, ktoré rozdeľujeme na imanentne historické (zachovávanie prežitkov v ideologickej oblasti, tradicionalizmus ako zdôrazňovaný aspekt náboženskej ideológie) a *imanentne štrukturálne* (pôsobenie rôznych zoskupení komponentov náboženstva a ich modifikovanej štruktúry na úroveň a funkciu religiozity; ide o zoskupenie náboženskej ideológie, psychológie, kultu, inštitucionalizácie náboženstva a jeho založenie na teológii atď.).

T. Halečka v závere svojho referátu zdôraznil nevyhnutnosť akceptovať vzájomnú väzbu všetkých zdrojov religiozity pri ich teoretickom skúmaní i pri praktickom prekonávaní religiozity. Súčasne podčiarkol spojitost ateistickej výchovy so všetkými ostatnými oblasťami svetonázorovej výchovy.

J. Lamoš vo svojom referáte *Za vyššiu úroveň svetonázorovej výchovy* poukázal na potrebu zvýšiť úroveň ateistickej výchovy ako súčasť svetonázorovej výchovy. Zdôraznil potrebu vypracovať projekt postupného prekonávania rôznych typov religiozity, ktorý by zohľadnil súčasný stav v tejto oblasti. Na to je potrebný konkrétny empirický materiál sociologického a sociálno-psychologického charakteru, ktorý by umožnil zachytiť v naznačenom projekte dynamiku postupného prekonávania religiozity a základné tendencie tohto procesu.

V ďalšej časti svojho referátu sa J. Lamoš venoval otázke systému svetonázorovej výchovy predovšetkým v súvislosti s jeho inštitucionálnym a kadrovým vybavením, otázkam vydávania pôvodnej i prekladovej literatúry, ktorej je v oblasti ateistickej výchovy u nás nedostatok. V závere svojho referátu poukázal na potrebu zvedečiť ideologickú prácu v oblasti svetonázorovej výchovy, na potrebu skultúrniť činnosť propagandistov, spojenú s potrebou vedeckej fundovanosti práce v tejto oblasti.

P. Prusák vo svojom referáte *O svetonázorových a morálnych postojoch dedinského obyvateľstva na Slovensku* hovoril o nevyhnutnosti empirických výskumov ako o základe efektívneho pôsobenia ateistickej a svetonázorovej výchovy, o potrebe rozpracovať marxistickú sociológiu náboženstva a o potrebe vypracovať jednotnú terminológiu v rozvíjajúcej sa teórii vedeckého ateizmu. Aby sa dosiahla vyššia efektívnosť v oblasti svetonázorovej výchovy (a ateistickej osobitne), treba venovať

väčšiu pozornosť teoreticko-filozofickým otázkam vedeckého svetonázoru, ako aj vypracovať dôslednú filozofickú kritiku náboženskej kozmológie, náboženskej ontológie a etiky na marxistickom základe.

V. D. Graždán prispel do sympózia svojím referátom *Úloha vedeckoteistickej výchovy pri formovaní vedeckého názoru študentov*. Zaoberal sa v ňom zvláštnosťami ateistickej výchovy na vysokej škole, formami a prostriedkami tejto zložky svetonázorovej výchovy študentov. Zdôraznil nevyhnutnosť spätosti ateistickej výchovy so všetkými ostatnými formami komunistickej výchovy a potrebu neustále pôsobiť na študentov počas celého obdobia ich štúdia. Oboznámil prítomných so skúsenosťami, ktoré v tejto oblasti nadobudol v priebehu svojej dlhoročnej praxe v ZSSR.

F. Kubovič vo svojom príspevku venoval pozornosť koncepčným otázkam svetonázorovej výchovy a v jej rámci vedeckoteistickej výchove predovšetkým pri práci s poslucháčmi vysokých škôl.

Teoreticky veľmi zaujímavý bol referát B. Kvasničku *K problémom formovania ateistického presvedčenia*. Historický vývin ukazuje, že v procese emancipácie človeka preniká do ľudského vedomia veda a vedecký prístup k javom objektívneho sveta. Marxistické ateistické presvedčenie je založené práve na takomto prístupe k svetu a výchova k nemu je tesne spojená s formovaním osobnosti socialistického človeka. V tejto súvislosti je potrebná ustavičná kritická konfrontácia marxistického svetonázoru s náboženským svetonázorom, s náboženskou ontológiou, etikou a pod., najmä konfrontovanie presvedčenia založeného na vede a racionálnom poznávaní s náboženskou vierou, opierajúcou sa o určité psychologické prežívanie skutočnosti.

Otázkam každodenného náboženského vedomia venoval svoj referát *O potrebe výskumu každodenného náboženského vedomia* J. Bilas. Referent sa snažil odhaliť predovšetkým gnozeologické zdroje tohto fenoménu. Vytváranie každodenných náboženských predstáv je spojené predovšetkým s elementárnou abstrakciou, ktorá tkvie vo vyčlenení znakov zmyslového vnemu a jeho zovšeobecnení na základe vonkajšej usporiadanosti. Každodenná náboženská viera je objektívne výsledkom rozdvojenia poznania na zmyslové a racionálne. Poukázal na potrebu poznať konkrétny obsah i formy každodenného náboženského vedomia z hľadiska konkrétneho zamerania obsahu ideovo-výchovnej práce medzi obyvateľstvom.

Posledným referátom, ktorý odznel na sympóziu, bol referát V. Hudečkovej *Súčasný význam historických skúseností KSČ v zápase za marxisticko-leninské poňatie ateizmu*. Referentka sa zamerala na osvetlenie dvoch čít procesu konštitúvania a rozvíjania marxisticko-leninskej teórie náboženstva a ateizmu, na moment chápania protináboženského boja ako súčasť triedneho boja a z neho vyplývajúce dištancovanie sa od všetkých typov protináboženských a protiklerikálnych postojov, ktoré spomínaný princíp jednoty protináboženského a triedneho boja neakceptovali. V tejto súvislosti poukázala na význam historických skúseností KSČ v tejto oblasti.

Program seminára pokračoval na druhý deň za účasti členov zúčastnených pracovísk a jeho cieľom bola diskusia o študijnom programe novozavádzaného študijného odboru vedecký ateizmus na Filozofickej fakulte UPJŠ v Prešove.

Vecná diskusia na sympóziu prispela k ujasneniu riešenia mnohých problémov, ako je zjednotenie výskumu, jeho koordinácia, potreba delby práce a vzájomnej spolupráce pracovísk v ČSSR a pod. Jej výsledkom bola aj dohoda každoročne zopakovať takéto podujatie, čo vyplývalo z pozitívneho hodnotenia prínosu a významu sympózia v Košiciach.

František Mihina.